

ΚΩΣΤΑΣ Δ. ΚΟΝΟΜΗΣ

ΔΟΚΙΜΟΣ ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ ΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Αναφύομενα ζητήματα κατά την εκδίκαση από το Ελεγκτικό Συνέδριο των διαφορών από καταλογισμούς αχρεωστήτως λαβόντων

Το παρόν αποτελεί εισήγηση, στο πλαίσιο του επιμορφωτικού σεμιναρίου «ΟΡΘΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΣ. ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΜΕ ΤΙΣ ΑΛΛΕΣ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΕΣ», το οποίο πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη στις 9 και 10 Δεκεμβρίου 2019. Η συγκεκριμένη εισήγηση παρουσιάζει συνοπτικώς ορισμένα μόνο από τα πολλά ζητήματα που ανακύπτουν, κατά την εκδίκαση από το Ε.Σ. των διαφορών από καταλογισμούς αχρεωστήτως λαβόντων. Δεν αποτελούν αντικείμενο της παρούσας εισήγησης η ειδικότερη περίπτωση των δημοσιονομικών διορθώσεων και εν γένει θέματα σχετιζόμενα με άλλες εισηγήσεις.

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΑΧΡΕΩΣΤΗΤΩΣ ΛΑΒΟΝΤΟΣ

Ο αχρεωστήτως λαβών είναι το πρόσωπο που έλαβε στην κατοχή του, κατόπιν καταβολής, δημόσιο χρήμα εν ευρεία έννοια για την απόσβεση έναντι αυτού σχετικής υποχρέωσης, η οποία, όμως, δεν υφίστατο, διότι ουδέποτε γεννήθηκε ή μεταγενεστέρως (προ της καταβολής) αποσβέσθηκε ή διότι η καταβολή τελεί υπό αναβλητική αίρεση μη πληρωθείσα. Κατ' αυτό τον τρόπο, η είσπραξη αχρεωστήτως δημοσίου χρήματος καθιστά τον λαβόντα υπόχρεο σε επιστροφή του, ανεξαρτήτως της ιδιότητας του λαβόντος, ο οποίος μπορεί να είναι εν ενεργεία ή πρώην δημόσιος υπάλληλος ή στρατιωτικός ή και οποιοσδήποτε τρίτος.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΧΡΕΩΣΤΗΤΩΝ ΛΑΒΟΝΤΩΝ

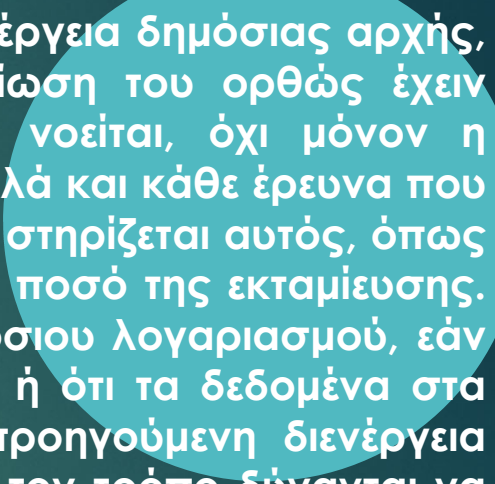

- Καταλογισμός δημοτικού υπαλλήλου, με σχέση ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου, με ποσό αποδοχών που έλαβε αχρεωστήτως λόγω κατάταξής του σε θέση ανώτερης εκπαιδευτικής κατηγορίας από εκείνη, στην οποία έπρεπε να καταταγεί (Ε.Σ. Ι Τμ. 473/2019).
- Καταλογισμός πρώην δημοσίου υπαλλήλου λόγω αχρεώστητης εισπραξης αποδοχών, κατά το χρονικό διάστημα μετά την αυτοδίκαιη έκπτωσή του από την υπηρεσία συνεπεία αμετάκλητης ποινικής καταδίκης (Ολ. Ε.Σ. 1246/2014).
- Καταλογισμός πρώην δημοσίου υπαλλήλου ή πρώην υπαλλήλου Ν.Π.Δ.Δ. με το ποσό των ληφθεισών αποδοχών, που αναζητείται ως αχρεωστήτως εισπραχθέν, κατόπιν ανάκλησης του διορισμού του, λόγω υποβολής πλαστών δικαιολογητικών (Ε.Σ. VII Τμ. 754/2019, Ι Τμ. 39/2019, VII Τμ. 1452/2017).

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΧΡΕΩΣΤΗΤΩΣ ΛΑΒΟΝΤΕΣ

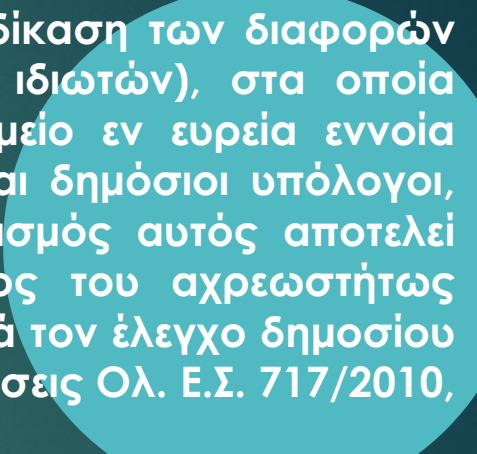

- Κρίθηκε ότι δεν απέκτησε την ιδιότητα του αχρεωστήτως λαβόντος Δήμος ως προς το χρεωστικό του άνοιγμα στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων, το οποίο ασκούσε την ταμειακή του διαχείριση, δεδομένου ότι επρόκειτο για καταβολές, που έγιναν προσωρινά και με τη ρητή εξ αρχής υποχρέωση του Δήμου να επιστρέψει τα χρήματα αυτά από τις πρώτες εισπράξεις του (Ε.Σ. VII Τμ. 1623/2019).
- Εξάλλου, έγινε δεκτό ότι σε περίπτωση που, μετά την λήξη της θητείας Διοικητή ή Αναπληρωτή Διοικητή νοσοκομείου του Εθνικού Συστήματος Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, δεν εκδοθεί υπουργική απόφαση ανανέωσης της θητείας τους ή διορισμού άλλων προσώπων στις θέσεις αυτές, επιτρεπώς οι ανωτέρω συνεχίζουν να ασκούν τις αρμοδιότητές τους, πολλώ δε μάλλον όταν πρόκειται για εύλογο χρονικό διάστημα. Τούτο δε σύμφωνα με άρθρα 23 παρ. 2 και 21 παρ. 3 του Συντάγματος, που επιτάσσουν την αδιάλειπτη άσκηση των αρμοδιοτήτων της δημόσιας διοίκησης και ειδικώς, εν προκειμένω, την παροχή υπηρεσιών υγείας στους πολίτες. Εφόσον δε επιτρεπώς εξακολουθούν να παρέχουν τις υπηρεσίες τους οι ανωτέρω, εν όψει της ανάγκης διασφάλισης της αποτελεσματικής λειτουργίας του νοσοκομείου και της αδιάλειπτης παροχής των υπηρεσιών του στο κοινωνικό σύνολο, νομίμως τους καταβάλλονται οι προβλεπόμενες αποδοχές, οι οποίες, ως εκ τούτου, δεν καταβάλλονται αχρεωστήτως (Ε.Σ. I Τμ. 459/2016).

Η θεμελίωση της δικαιοδοσίας του Ελεγκτικού Συνεδρίου για την εκδίκαση των σχετικών διαφορών

Κατά την έννοια των διατάξεων του άρθρου 98 παρ. 1 περ. γ' και στ' του Συντάγματος, το Ελεγκτικό Συνέδριο έχει πρωτογενώς δικαιοδοσία εκδίκασης διαφορών που απορρέουν από τον έλεγχο των λογαριασμών εν γένει είτε ο έλεγχος αυτός διενεργείται από όργανα του Ελεγκτικού Συνεδρίου είτε όχι. Η έννοια του ελέγχου των λογαριασμών είναι θεμελιώδης για τον προσδιορισμό της δικαιοδοτικής ύλης, που εκ του Συντάγματος υπάγεται στο Ελεγκτικό Συνέδριο, συναφείς δε προς αυτήν είναι οι έννοιες της δημόσιας διαχείρισης, τους δημοσίου υπολόγου, του δημοσίου ελλείμματος, καθώς και του καταλογισμού του ελλειμματία υπολόγου, οι οποίες στο σύνολό τους συγκροτούν κατ' ουσίαν τα κριτήρια εκείνα για την ανάδειξη της πλέον βαρύνουσας για τη δικαιοδοσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου έννοιας του ελέγχου των λογαριασμών. Ως λογαριασμός νοείται, όχι μόνον η λογοδοσία, ως σύνολο, του υπόχρεου δημοσίου υπολόγου, αλλά και οποιαδήποτε, ανεξαρτήτως ειδικότερου τύπου, απεικόνιση των εσόδων και εξόδων δημόσιας διαχείρισης, ακόμη και η καταγραφή των συγκεκριμένων εκταμιεύσεων για την μισθοδοσία ενός και μόνου δημοσίου υπαλλήλου.

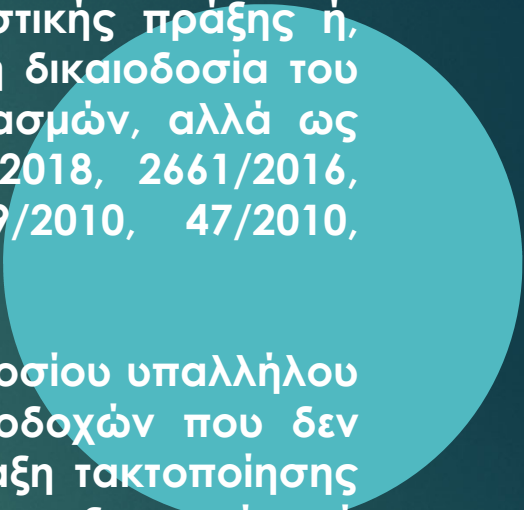

Έλεγχο λογαριασμών αποτελεί και οποιαδήποτε αυτεπάγγελτη ή μη ενέργεια δημόσιας αρχής, που έχει ως αντικείμενο ή συνέπεια την έστω και μερική επιβεβαίωση του ορθώς έχουν λογαριασμού μιας δημόσιας διαχείρισης. Ως τέτοια επιβεβαίωση νοείται, όχι μόνον η επαλήθευση των λογιστικών πράξεων που περιέχει ο λογαριασμός, αλλά και κάθε έρευνα που διεξάγεται για να διαπιστωθεί η νομιμότητα των δεδομένων, στα οποία στηρίζεται αυτός, όπως λ.χ. η έρευνα του αν έχει δικαίωμα να εισπράξει ο εκάστοτε λαβών το ποσό της εκταμίευσης. Εξάλλου, οι πράξεις που έχουν ως αντικείμενο την τακτοποίηση δημόσιου λογαριασμού, εάν έχει διαπιστωθεί ότι τα στοιχεία που αυτός περιέχει είναι εσφαλμένα ή ότι τα δεδομένα στα οποία στηρίζεται είναι μη νόμιμα, προϋποθέτουν αναγκαίως την προηγούμενη διενέργεια ελέγχου των λογαριασμών δημόσιας διαχείρισης, διότι μόνο με αυτό τον τρόπο δύνανται να διαπιστωθούν τα ανωτέρω και, επομένως, οι διαφορές που αναφύονται από τις εν λόγω πράξεις υπάγονται στη δικαιοδοσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου (Ολ. Ε.Σ. 3407/2014).

Συνεπώς, στη δικαιοδοσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου ανήκει και η εκδίκαση των διαφορών που προκύπτουν από τον καταλογισμό προσώπων (υπαλλήλων, ιδιωτών), στα οποία καταβλήθηκαν αχρεωστήτως χρηματικά ποσά από το δημόσιο ταμείο εν ευρεία εννοία (Δημόσιο, Ο.Τ.Α. ή άλλο Ν.Π.Δ.Δ.), χωρίς τα πρόσωπα αυτά να είναι δημόσιοι υπόλογοι, αφού δεν ενεργούν καμία πράξη διαχείρισης, καθόσον ο καταλογισμός αυτός αποτελεί πράξη τακτοποίησης λογαριασμού, η οποία, εκδιδόμενη σε βάρος του αχρεωστήτως λαβόντος, τείνει στην τακτοποίηση ελλείμματος που διαπιστώθηκε κατά τον έλεγχο δημοσίου λογαριασμού (Ολ. Ε.Σ. Πρακτικά 12ης Γεν.Συν. της 16.6.2010 και αποφάσεις Ολ. Ε.Σ. 717/2010, 1104/2007).

Συναφώς, πράξη τακτοποίησης λογαριασμού συνιστά και η πράξη παρακράτησης αποδοχών δημοσίου υπαλλήλου ή στρατιωτικού σε περίπτωση που έχει προηγηθεί αχρεώστητη καταβολή τους (Ε.Σ. Ι Τμ. 1895/2018, 774/2016).

Σε περίπτωση αναζήτησης αχρεωστήτως ληφθεισών συντάξεων γίνεται δεκτό ότι οι διαφορές από την αμφισβήτηση της νομιμότητας της καταλογιστικής πράξης ή, αντιστοίχως, της πράξης παρακράτησης σύνταξης υπάγονται στη δικαιοδοσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου όχι ως διαφορές από τον έλεγχο λογαριασμών, αλλά ως διαφορές περί την απονομή σύνταξης (πρβλ. Ε.Σ. Ι Τμ. 875/2018, 2661/2016, 6503/2015, 1527/2012, 904/2012, 689/2012, 1794/2011, 1839/2010, 47/2010, 2418/2009, 2411/2009, Ε.Σ. ΙΙΙ Τμ. 15/2011).

Προκειμένου, όμως, περί παρακράτησης από τη σύνταξη τέως δημοσίου υπαλλήλου ή στρατιωτικού λόγω είσπραξης, όταν ήταν στην ενέργεια, αποδοχών που δεν εδικοιούτο, γίνεται δεκτό ότι η πράξη παρακράτησης συνιστά πράξη τακτοποίησης λογαριασμού και από την αμφισβήτηση της νομιμότητάς της γεννάται διαφορά από τον έλεγχο λογαριασμών (Ε.Σ. Ι Τμ. 1895/2018, Α' Κλιμάκιο Ε.Σ. 3046/2014, 2215/2008).

Η πρακτική σημασία της ανωτέρω διάκρισης είναι περιορισμένη, καθώς αφορά απλώς σε ζήτημα κατανομής αρμοδιοτήτων μεταξύ των σχηματισμών του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

ΟΡΙΣΜΕΝΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΑΠΟ ΚΑΤΑΛΟΓΙΣΜΟΥΣ ΑΧΡΕΩΣΤΗΤΩΣ ΛΑΒΟΝΤΩΝ ΣΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΕΤΕΘΗ ΖΗΤΗΜΑ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑΣ ΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

- Η περίπτωση της αχρεώστητης εισπραξης αποδοχών λόγω της εσφαλμένης, εκ μέρους της Υπηρεσίας, μη παρακράτησης αυτοτελούς φόρου επί της “αποζημίωσης” των Δικαιωμάτων Βεβαίωσης και Είσπραξης Εσόδων υπέρ Τρίτων (ΔΙ.Β.Ε.Ε.Τ.)

Κρίθηκε (Ολ. Ε.Σ. 3407/2014) ότι η συγκεκριμένη διαφορά, απορρέουσα από τον έλεγχο του λογαριασμού της μισθοδοσίας δημοσίου υπαλλήλου και συναρτώμενη με αχρεωστήτως καταβληθείσες σε αυτόν αποδοχές υπάγεται στη δικαιοδοσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Ωστόσο, κατά την μειοψηφία, πρόκειται περί φορολογικής διαφοράς μη επηρεαζόμενης από την έκδοση καταλογιστικής πράξης.

- Είσπραξη βάσει του προσωρινού προσδιορισμού της αποζημίωσης για την απαλλοτρίωση ακινήτου ποσού μεγαλύτερου από αυτό που καθορίστηκε κατά τον οριστικό προσδιορισμό. Αναζήτηση του υπερβάλλοντος ποσού

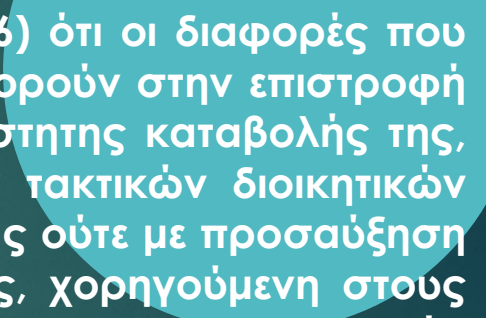
Κρίθηκε (Ε.Σ. Ι Τμ. 2666, 2195/2014, 242, 241, 233/2014) ότι στη δικαιοδοσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου περιλαμβάνονται και οι διαφορές από τον καταλογισμό του ιδιώτη που εισέπραξε αχρεωστήτως την αποζημίωση της απαλλοτρίωσης. Οι διαφορές αυτές, που αποσκοπούν στην ικανοποίηση της βασιζόμενης στο δημοσιονομικό δίκαιο αξίωσης του Δημοσίου για αποκατάσταση του ελλείμματος από την αχρεώστητη καταβολή της αποζημίωσης, διαφοροποιούνται σαφώς από τις διαφορές για τον προσδιορισμό των δικαιούχων και τον καθορισμό της έκτασης του δικαιώματος της αποζημίωσής τους, οι οποίες, σχετιζόμενες με την αποκατάσταση της ζημίας που υφίσταται στην περιουσία του ο κύριος του απαλλοτριούμενου ακινήτου, έχουν έντονα ιδιωτικό χαρακτήρα, που δικαιολογεί την ενιαία εκδίκασή τους από τα πολιτικά δικαστήρια. Όμως, κατά την μειοψηφία, πρόκειται περί ιδιωτικής διαφοράς υπαγόμενης στη δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων.

- Αναζήτηση αχρεωστήτως εισπραχθέντων μερισμάτων, τα οποία καταβλήθηκαν από το Μετοχικό Ταμείο Πολιτικών Υπαλλήλων (Μ.Τ.Π.Υ.)

Κρίθηκε (Ε.Σ. IV Τμ. 1264, 610-613/2018) ότι οι αποφάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου του Μ.Τ.Π.Υ. αναφορικά με την απονομή ή τον καθορισμό του ύψους του μερίσματος που αυτό απονέμει στους μετόχους του, καθώς και οι πράξεις του Ταμείου για την αναζήτηση αχρεωστήτως καταβληθέντων στους μετόχους του μερισμάτων εκδίδονται στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του περί απονομής παροχών κοινωνικής ασφάλισης. Συνεπώς, ως διαφορές μεταξύ Οργανισμού Κοινωνικής Ασφάλισης και των μετόχων-ασφαλισμένων του, οι οποίες ανακύπτουν κατά την εφαρμογή της νομοθεσίας κοινωνικής ασφάλισης, αποτελούν διοικητικές διαφορές ουσίας υπαγόμενες, σύμφωνα με το άρθρο 7 παρ. 1 του ν. 702/1977, στη δικαιοδοσία των διοικητικών δικαστηρίων. Άλλωστε, εν προκειμένω, η αναζήτηση των αχρεωστήτως καταβληθέντων στον μερισματούχο ποσών δε συνιστά καταλογιστική πράξη, εντασσόμενη στο πλαίσιο διενεργηθέντος ελέγχου των λογαριασμών του Μ.Τ.Π.Υ. προς αποκατάσταση διαπιστωθέντος ελλείμματος, ούτε αποτελεί αυτόθροη συνέπεια του καταλογισμού των υπεύθυνων οργάνων για τη διαχείριση των λογαριασμών του Ταμείου. Επομένως και δοθέντος ότι με ειδική διάταξη δεν έχουν υπαχθεί στη δικαιοδοσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου οι αναφυόμενες από την προσβολή των ανωτέρω αποφάσεων του Διοικητικού Συμβουλίου του Μ.Τ.Π.Υ. διαφορές, το Ελεγκτικό Συνέδριο στερείται δικαιοδοσίας προς εκδίκασή τους.

-Αχρεωστήτως εισπραχθείσα οικονομική ενίσχυση, την οποία χορήγησε ο Ειδικός Κλάδος Οικονομικής Ενίσχυσης Μερισματούχων Στρατού Ξηράς (Ε.Κ.Ο.Ε.Μ.Σ.) του Μετοχικού Ταμείου Στρατού

Έγινε δεκτό (Ε.Σ. ΙΙΙ Τμ. 225/2018, Ε.Σ. V Τμ. 1805, 1806/2017, 1733/2016) ότι οι διαφορές που σχετίζονται με την ως άνω οικονομική ενίσχυση, όπως αυτές που αφορούν στην επιστροφή της ίδιας της ενίσχυσης ή οφειλόμενων τόκων σε περίπτωση αχρεώστητης καταβολής της, δεν ανήκουν στη δικαιοδοσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου, αλλά των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, δεδομένου ότι δε σχετίζονται με παροχή ισόβιας σύνταξης ούτε με προσαύξηση αυτής, αλλά αφορούν σε χρηματική παροχή κοινωνικής ασφάλισης, χορηγούμενη στους μερισματούχους του Μετοχικού Ταμείου Στρατού κατ' εφαρμογή της κοινωνικοασφαλιστικής νομοθεσίας. Αντιθέτως, κατά την μειοψηφία στις αποφάσεις Ε.Σ. V Τμ. 1805, 1806/2017 και 1733/2016 η υποκείμενη σχέση είναι δημοσίου δικαίου που ανέκυψε από τον έλεγχο λογαριασμών δημόσιας διαχείρισης και, επομένως, οι οικείες διαφορές υπάγονται δικαιοδοσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΣ ΑΚΡΟΑΣΗΣ

Γίνεται δεκτό ότι από το άρθρο 20 παρ. 2 του Συντάγματος επιβάλλεται η προηγούμενη κλήση σε ακρόαση του προσώπου σε βάρος του οποίου πρόκειται να εκδοθεί καταλογιστική πράξη, όταν ο καταλογισμός ερείδεται σε στοιχεία άμεσα συνδεδεμένα με την υποκειμενική συμπεριφορά του και εξαρτάται από το βαθμό της υπαιτιότητάς του. Όταν, όμως, η οικεία καταλογιστική πράξη εκδίδεται, κατά δεσμία αρμοδιότητα του αρμοδίου οργάνου, βάσει αντικειμενικών αποκλειστικά δεδομένων, ανεξαρτήτως οποιασδήποτε υποκειμενικής συμπεριφοράς του καθού ο καταλογισμός, όπως συμβαίνει στην περίπτωση καταλογισμού αχρεωστήτως λαβόντος, η προαναφερόμενη συνταγματική διάταξη δεν έχει έδαφος εφαρμογής και, συνεπώς, δεν απαιτείται ως ουσιώδης τύπος της διαδικασίας έκδοσης της εν λόγω δυσμενούς διοικητικής πράξης η προηγούμενη ακρόαση του καταλογιζόμενου (Ολ. Ε.Σ 749/2017).

ΤΟ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ ΚΑΤΑΛΟΓΙΣΜΟΥ

Η καταλογιστική πράξη εκδίδεται σε βάρος του αχρεωστήτως λαβόντος. Κατά το χρόνο δε έκδοσης της καταλογιστικής πράξης και εν όψει των επερχόμενων εξ αυτής εννόμων συνεπειών, η ύπαρξη στη ζωή του καταλογιζόμενου φυσικού προσώπου αποτελεί νομική αναγκαιότητα και όρο για την εγκυρότητα αυτής, αφού δια του θανάτου του προσώπου παύει και η ικανότητα δικαίου. Τούτων παρέπεται ότι σε περίπτωση έκδοσης καταλογιστικής πράξης σε βάρος θανόντος αυτή πάσχει ακυρότητα. Το ελάττωμα αυτό της καταλογιστικής πράξης ερευνάται αυτεπαγγέλτως από το Ελεγκτικό Συνέδριο τόσο στην κατ' έφεση δίκη ενώπιον του Τμήματος όσο και ακολούθως ενώπιον της Ολομέλειας, στο πλαίσιο της ανοιγείσας αναιρετικής δίκης (Ολ. Ε.Σ. 272/2019).

Δεδομένου, όμως, ότι υποχρέωση της κληρονομίας συνιστά και το μη αποδοθέν ποσό από εκείνον που το έλαβε αχρεωστήτως και απεβίωσε πριν από την έκδοση καταλογιστικής σε βάρος του πράξης, το χρέος αυτό βαρύνει τους κληρονόμους του. Στην περίπτωση αυτή, η καταλογιστική πράξη εκδίδεται σε βάρος των κληρονόμων του αχρεωστήτως λαβόντος, πάντοτε όμως, κατά τον λόγο της κληρονομικής μερίδας εκάστου εξ αυτών, ακόμη και στην περίπτωση που ο κληρονομούμενος ευθύνεται εις ολόκληρον με άλλα πρόσωπα για το μη αποδοθέν χρέος (Ε.Σ. V Τμ. 852/2016).

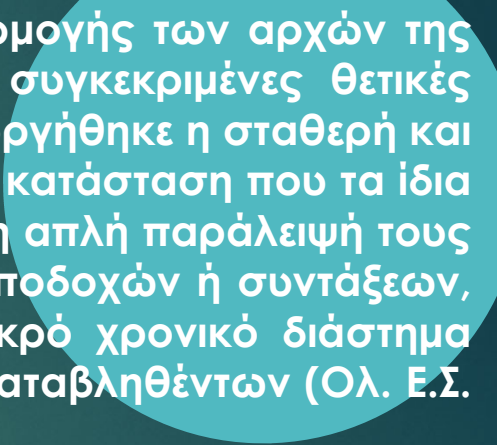

ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ ΚΑΤΑΛΟΓΙΣΜΟΥ

Με την καταλογιστική πράξη σε βάρος του αχρεωστήτως λαβόντος αναζητείται το ποσό που αυτός εισέπραξε αχρεωστήτως και όχι τα ποσά που παρακρατήθηκαν από την υπηρεσία του για εισφορές σε ταμεία ασφάλισης και υγειονομική περίθαλψη και αποδόθηκαν σε τρίτους (Ε.Σ. Ι Τμ. 239/2017, 460/2016). Επίσης, δεν είναι δυνατή, κατά τις διατάξεις του Κ.Ε.Δ.Ε., η επιβολή με την εκδιδόμενη καταλογιστική πράξη σε βάρος του αχρεωστήτως λαβόντος προσαυξησέων εκπρόθεσμης καταβολής (Ολ. Ε.Σ. 2318/2012, Ε.Σ. V Τμ. 852/2016, Ε.Σ. Ι Τμ. 1140/2002) ούτε, αντιστοίχως, τόκων εκπρόθεσμης καταβολής.

Αντιθέτως, γίνεται δεκτό, όσον αφορά στο χρονικό διάστημα της αχρεώστητης λήψης αποδοχών από το Δημόσιο, ότι νομίμως αναζητούνται με την καταλογιστική πράξη σε βάρος του αχρεωστήτως λαβόντος τα ποσά που παρακρατήθηκαν και αποδόθηκαν σε πιστωτικά ιδρύματα για την αποπληρωμή δανείων και ως εισφορές υπέρ συλλόγων (Ε.Σ. Ι Τμ. 460/2016). Επίσης, ως προς το ίδιο διάστημα, νομίμως καταλογίζεται σε βάρος του αχρεωστήτως λαβόντος το ποσό της διενεργηθείσας παρακράτησης για τον προκαταβαλλόμενο φόρο εισοδήματος, το οποίο, μολονότι αποδίδεται στο Δημόσιο, αποτελεί στοιχείο του ενεργητικού της περιουσίας του φορολογούμενου, ο οποίος και δικαιούται, τηρώντας τη νόμιμη διαδικασία, να τον αναζητήσει στις περιπτώσεις που δεν οφείλεται (Ε.Σ. Ι Τμ. 666, 460/2016).

ΟΙ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΧΡΗΣΤΗΣ ΚΑΙ ΕΥΡΥΘΜΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Όπως γίνεται παγίως δεκτό από το Ελεγκτικό Συνέδριο (βλ. ενδεικτικώς Ολ. Ε.Σ. 749/2017 και 1246/2014) η αναζήτηση, κατόπιν καταλογισμού, χρηματικών ποσών που καταβλήθηκαν αχρεωστήτως για αποδοχές ή συντάξεις αντίκειται στις αρχές της χρηστής και εύρυθμης διοίκησης, όταν συντρέχουν σωρευτικά οι ακόλουθες προϋποθέσεις: α) έχει παρέλθει ικανός χρόνος από την είσπραξη αυτών, β) έχουν ληφθεί καλόπιστα και γ) υφίσταται, από την επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθέντων, εν όψει της προσωπικής, οικογενειακής και οικονομικής κατάστασης του λαβόντος, κίνδυνος δημιουργίας ανυπέρβλητων οικονομικών δυσχερειών σ' αυτόν, με άμεση δυσμενή επίδραση στα μέσα διαβίωσης του ιδίου και της οικογένειάς του. Κατά συνέπεια, όταν συντρέχουν σωρευτικά οι προϋποθέσεις αυτές, τα αχρεωστήτως καταβληθέντα ποσά αποδοχών ή συντάξεων δεν αναζητούνται ή αναζητούνται εν μέρει, εφόσον η οικονομική κατάσταση του λαβόντος επιτρέπει την επιστροφή μέρους αυτών (Ολ. Ε.Σ. 1430/2019, 4324/2013).

Για τη συνδρομή της καλής πίστης του λαβόντος, στο πλαίσιο εφαρμογής των αρχών της χρηστής και εύρυθμης διοίκησης, δεν απαιτείται να προηγηθούν συγκεκριμένες θετικές ενέργειες των αρμόδιων διοικητικών οργάνων, με τις οποίες να δημιουργήθηκε η σταθερή και εύλογη πεποίθηση σ' αυτόν ότι η διοίκηση θα είναι συνεπής προς μία κατάσταση που τα ίδια τα όργανά της καθιέρωσαν με τη συμπεριφορά τους, αλλά αρκεί και η απλή παράλειψή τους να ανατρέψουν την κατάσταση αυτή. Επί αχρεώστητης καταβολής αποδοχών ή συντάξεων, για τη θεμελίωση της καλής πίστης του λαβόντος αρκεί η για μακρό χρονικό διάστημα αδράνεια της διοίκησης ως προς την αναζήτηση των αχρεωστήτως καταβληθέντων (Ολ. Ε.Σ. 2142, 746-750, 287/2017).

Εξάλλου, η προϋπόθεση της οικονομικής αδυναμίας πρέπει να συντρέχει κατά το χρόνο παροχής της αιτούμενης έννομης προστασίας, δηλαδή κατά την πρώτη επί της ουσίας συζήτηση της υπόθεσης στο Τμήμα (Ολ. Ε.Σ 1246/2014, πρβλ. Ολ. Ε.Σ. 1114/2007). Απαιτείται, επομένως, η προσκόμιση εκ μέρους του εκκαλούντος, κατά τη συζήτηση της υπόθεσης στο Τμήμα, επίκαιρων οικονομικών στοιχείων προς απόδειξη της οικονομικής του αδυναμίας.

Σε περίπτωση θανάτου του λαβόντος, που εισέπραξε καλοπίστως το καταλογισθέν ποσό, οι αρχές της χρηστής και εύρυθμης διοίκησης εφαρμόζονται και υπέρ του κληρονόμου αυτού, αν στο πρόσωπο του κληρονόμου συντρέχει η οικονομική αδυναμία επιστροφής του καταλογισθέντος ποσού, το οποίο υποχρεούται να επιστρέψει με την ιδιότητά του αυτή, κατά το λόγο της κληρονομικής του μερίδας (Ε.Σ. Ι Τμ. 1500, 1195, 1194/2004, Α' Κλιμάκιο Ε.Σ. 914/2018, κ.ά.).

Ζήτημα γεννάται αν οι αρχές της χρηστής και εύρυθμης διοίκησης μπορούν να τύχουν εφαρμογής και επί αναζήτησης ποσού που καταβλήθηκε άπαξ, όπως συμβαίνει στην περίπτωση καταβολής ορισμένου ποσού σε εκτέλεση δικαστικής απόφασης, η οποία εν συνεχεία αναιρέθηκε.

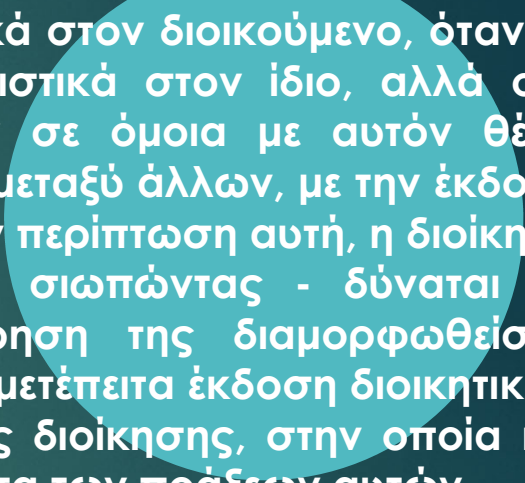

Κατά μία άποψη (Ε.Σ. V Τμ. 1800/2017 με μειοψηφία), βάσει των ανωτέρω αρχών κωλύεται η αναζήτηση μόνο των σταθερά ή περιοδικά καταβαλλόμενων ποσών, όπως είναι οι συντάξεις ή οι αποδοχές, διότι μόνο τότε δύναται να δημιουργηθεί στον λαβόντα, λόγω της πάγιας και επαναλαμβανόμενης συμπεριφοράς των οργάνων της διοίκησης προς αυτόν, η σταθερή και δικαιολογημένη πεποίθηση ότι είναι δικαιούχος των ποσών αυτών. Αντιθέτως, δεν μπορεί να γίνει επίκληση των ως άνω αρχών όταν αναζητείται ποσό που καταβλήθηκε άπαξ σε εκτέλεση, αναιρεθείσας στη συνέχεια, δικαστικής απόφασης.

Ωστόσο, έχει γίνει δεκτή και η αντίθετη άποψη (Ε.Σ. V Τμ. 2401/2016 με μειοψηφία), σύμφωνα με την οποία, για την ταυτότητα του νομικού λόγου, η εφαρμογή των αρχών της χρηστής και εύρυθμης διοίκησης είναι κατ' αρχήν δυνατή και σε περίπτωση αναζήτησης άπαξ καταβληθέντος ποσού σε εκτέλεση δικαστικής απόφασης, η οποία ακολούθως αναιρέθηκε.

Ως προς το τεθέν από την μειοψηφία ζήτημα δικαιοδοσίας στις Ε.Σ. V Τμ. 1800/2017 και 2401/2016 βλέπε συναφώς Ε.Σ. V Τμ. 1256/2019 (ομόφωνη ως προς την ύπαρξη δικαιοδοσίας του Ε.Σ.).

Η ΣΥΝΑΦΗΣ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΜΕΝΗΣ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΟΥΜΕΝΟΥ

Η εν λόγω αρχή εφαρμόζεται, μεταξύ άλλων, και σε περιπτώσεις καταλογισμών αχρεωστήτως λαβόντων. Όπως έχει κριθεί (βλ. Ολ. Ε.Σ. 749/2017 με περαιτέρω παραπομπές στη νομολογία) ειδικότερη εκδήλωση της αρχής της ασφάλειας δικαίου και, συνακόλουθα, έκφανση και αυτή της αρχής του κράτους δικαίου, η συνταγματική αρχή της προστατευόμενης εμπιστοσύνης αφορά στην προστασία της εύλογης και δικαιολογημένης, εν όψει των συνθηκών, πεποίθησης του διοικούμενου ότι η δημιουργηθείσα από δημόσια εξουσία νομική κατάσταση, ως απόρροια πράξης του αρμοδίου οργάνου, θα συνεχιστεί, εφόσον δεν συντρέχει αντίθετος επιτακτικός λόγος δημοσίου συμφέροντος. Για τη συνδρομή δικαιολογημένης εμπιστοσύνης στο πρόσωπο του διοικούμενου είναι απαραίτητη η, με συγκεκριμένες θετικές ενέργειες, προηγούμενη παροχή διαβεβαιώσεων εκ μέρους της διοίκησης, μέσω των αρμοδίων οργάνων της, απαλλαγμένων από αιρέσεις και σύμφωνων με τους ισχύοντες κανόνες δικαίου, ότι η κατάσταση που τα όργανά της καθιέρωσαν με τη συμπεριφορά τους δεν θα ανατραπεί.

Οι σχετικές διαβεβαιώσεις δεν είναι απαραίτητο να απευθύνονται ατομικά στον διοικούμενο, όταν το ζήτημα στο οποίο αναφέρονται δεν αφορά προσωπικά και αποκλειστικά στον ίδιο, αλλά στη γενικότερη υπηρεσιακή και μισθολογική κατάσταση των τελούντων σε όμοια με αυτόν θέση δημοσίων λειτουργών ή υπαλλήλων, οπότε μπορούν να παρασχεθούν, μεταξύ άλλων, με την έκδοση σχετικών εγκυκλίων από τα αρμόδια προς τούτο διοικητικά όργανα. Στην περίπτωση αυτή, η διοίκηση ερμηνεύοντας κανόνα δικαίου κατά τρόπο ρητό - και όχι απλώς σιωπώντας - δύναται να δημιουργήσει στον διοικούμενο εύλογη πεποίθηση για τη διατήρηση της διαμορφωθείσας κατάστασης ή έννομης σχέσης. Η παραβίαση της ανωτέρω αρχής με τη μετέπειτα έκδοση διοικητικών πράξεων αντίθετων προς τη μέχρι τότε πρακτική και συμπεριφορά της διοίκησης, στην οποία και στηρίχθηκε ο καλόπιστος διοικούμενος, έχει ως συνέπεια τη μη νομιμότητα των πράξεων αυτών.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΟΧΗ ΣΑΣ!

